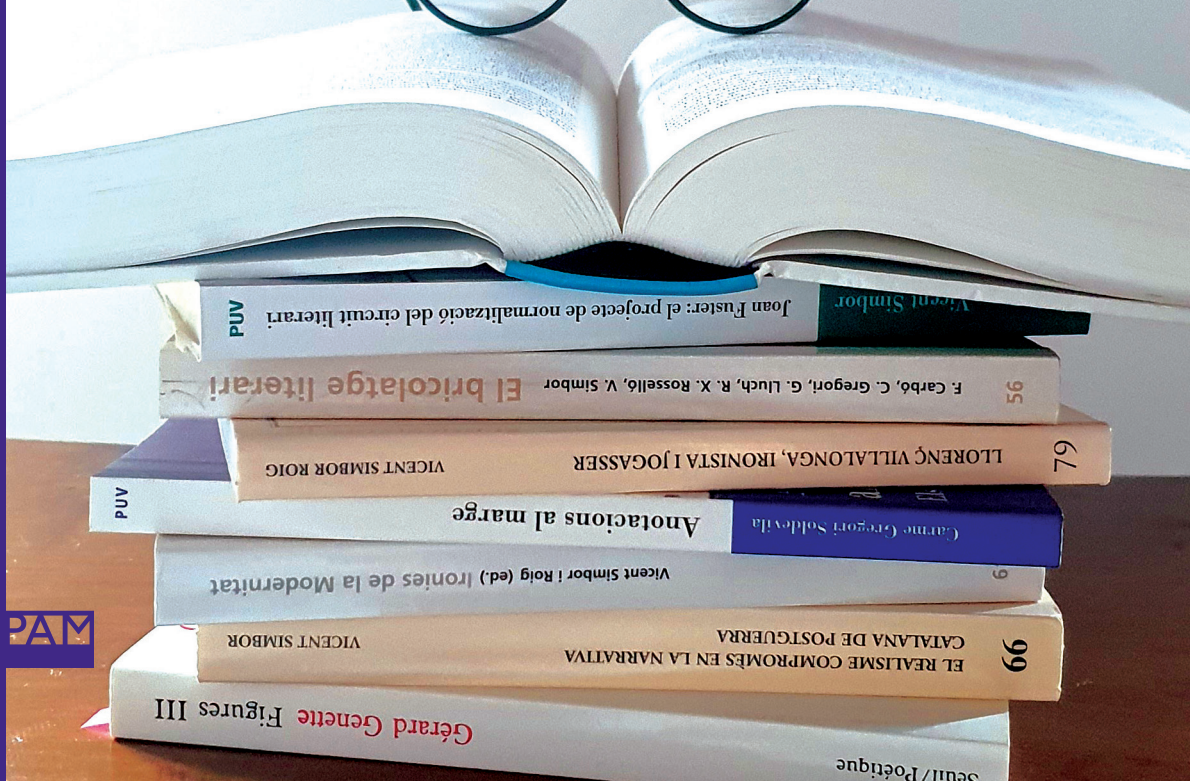

La mirada retornada

Estudis de literatura catalana
contemporània en homenatge
a Vicent Simbor

**FERRAN CARBÓ, RAMON X. ROSSELLÓ
I JOSEP MASSOT I MUNTANER (EDS.)**

Ferran Carbó, Ramon X. Rosselló
i Josep Massot i Muntaner (Eds.)

LA MIRADA RETORNADA

*Estudis de literatura catalana contemporània
en homenatge a Vicent Simbor*

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2021

Aquest llibre s'ha publicat amb la col·laboració de:
Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades
(Proyecto FFI2017-86542-P)

Primera edició, setembre de 2021
© Els autors, 2021

La propietat d'aquesta edició és de
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 – 08013 Barcelona
ISBN: 978-84-9191-189-0
Dipòsit legal: B. 9241-2021
Imprès a Gráficas Rey

Disseny de la coberta: Jordi Avià

ÍNDIX

Pròleg	9
FRANCESCO ARDOLINO: Unes qüestions de crítica maragalliana	15
ENRIC BALAGUER: Ressonàncies de l'obra de W. G. Sebald en <i>Gegants de gel</i> (2015) de Joan Benesiu	31
ASSUMPCIÓ BERNAL: El conte postmodern en la literatura catalana contemporània: interseccions entre Quim Monzó, Sergi Pàmies i Empar Moliner	47
J. ÀNGEL CANO MATEU: El <i>III Congreso de Poesía</i> (Santiago de Compostella, 1954): un cas de reescriptura fusteriana	81
FERRAN CARBÓ: «Abendlied». De Robert Schumann a Màrius Torres	101
JOSEP-VICENT GARCIA I RAFFI: Ferran de Pol: intertextualitat, autotraducció i reescriptura ..	121
ALFONS GREGORI: La resignificació dels mites bíblics a <i>Mecanoscrit del segon origen</i> de Manuel de Pedrolo: una transgressió truncada?	141
CARME GREGORI SOLDEVILA: Les transformacions de la Ventafocs: de la rondalla al teatre per a infants de Folch i Torres i a «Una altra Ventafocs», de Carles Soldevila	159
GONÇAL LÓPEZ-PAMPLÓ: El doble cànon de Carles Soldevila. Les edicions de 1928 i 1967 de <i>Què cal llegir?</i>	179

JORDI MALÉ:	
Josep Palau i Fabre i Carles Riba:	
tan distants i tan propers	203
VERONICA ORAZI:	
Reescriptures teatrals del mite faustià:	
La Fura dels Baus i Comediants	221
LLUÍS QUINTANA TRIAS:	
Tradició trobadoresca i avantguarda a <i>Les irreals omegues</i>	
(1949) de J. V. Foix	237
PATRIZIO RIGOBON:	
Josep Pla riscrittore o traduttore?	257
RAFAEL ROCA:	
Marià Ferrandis Agulló i el reflex valencià del <i>Glosari</i>	
d'Eugeni d'Ors (1915 i 1918-1919)	275
RAMON X. ROSSELLÓ:	
Els inicis teatrals de Josep Maria Muñoz Pujol: <i>Antígona</i>	303
MAGÍ SUNYER:	
Robinson i l'illa: <i>Rei de mi</i> , de Joan Cavallé	325

PRÒLEG

Aquest volum és un homenatge al professor, company i amic Vicent Simbor, un homenatge fet amb estudis sobre literatura catalana contemporània, l'àmbit de recerca que tots els participants hem compartit amb ell. Durant anys els col·laboradors hem format part de projectes d'investigació dirigits per ell o en què ha estat un investigador més de l'equip; d'altres n'hem estat deixebles, amb l'elaboració d'estudis i de tesis doctorals sota la seua direcció; també hem coincidit en congressos, jornades i altres activitats acadèmiques de recerca, de docència i de debat. Tot plegat fa convergir dedicació, inquietuds i il·lusions en les quals sempre ha estat guia, amb el seu mestratge proper i alhora sincer.

Tots els estudis aplegats se centren, com no podia ser d'una altra manera, en l'àmbit de la literatura del segle xx, objecte principal de la recerca de Vicent Simbor des de bon començament, com ho foren ja estudis primerencs portats a terme a finals de la dècada dels setanta del segle passat sobre Carles Salvador o la literatura catalana contemporània al País Valencià. A més de la seua investigació personal, la qual anà centrant-se progressivament en l'estudi del gènere narratiu, des de la segona meitat dels anys noranta, també ha estat al capdavant de diversos projectes d'investigació. Des d'aquests ha liderat un equip de professors i professores que va donar lloc al denominat Grup de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de València, posteriorment ampliat amb investigadors d'altres universitats de l'àrea lingüística i d'altres països.

Recordem els projectes centrats en l'estudi del realisme social o històric en la literatura de postguerra, als quals es vincula la monografia *El realisme compromès en la narrativa catalana de postguerra* (2005), un volum pel qual Simbor va ser reconegut el 2006 amb el premi de la crítica Serra d'Or de Literatura i Assaig, en la variant d'estudis. A continuació, va dirigir dos projectes dedicats a la ironia en la literatura del segle xx, els quals donaren lloc a publicacions com *El bricolatge literari. De la paròdia al pastitx en la literatura catalana contemporània* (2008), *La literatura davant el mirall. Ironia i metaliteratura en l'època contemporània* (2011), *Ironies de la modernitat. La ironia del*

Modernisme al Noucentisme (2015) i *La ironia en les literatures occidentals des de l'inici de segle fins a 1939* (2016). Els treballs que conformen aquest homenatge, en gran part, es relacionen amb la temàtica del darrer dels projectes que aquest grup ha portat a terme, dedicat a les relacions hipertextuals, a les reescriptures des del Modernisme fins a 1939, en el qual Simbor ha format part de l'equip investigador i dels volums que n'han sorgit: *L'empremta del mite en la literatura del primer terç del segle xx* (2018) i *Reescriptures literàries. La hipertextualitat en les literatures occidentals (1900-1939)* (2020).

Escriure sobre o a partir d'allò ja escrit: una mirada reflectida, retornada. La literatura sempre s'ha nodrit de la tradició literària anterior i ha aprofitat o revisitat històries i obres que van apuntar un camí que de nou es reprèn. Així, la reescriptura es converteix en un aspecte important en la continuïtat de l'evolució literària i també cultural; es troba present en totes les literatures i entre totes les literatures. La teoria literària forneix un marc que permet l'anàlisi rigorosa per a l'estudi de la reescriptura. De fet, tant la hipertextualitat com els altres tipus de trans textualitat són especialment rellevants en la configuració de la producció de la literatura contemporània. En aquest període és especialment intens el diàleg enriquidor entre autors, obres, literatures, cultures i èpoques.

El present llibre rastreja i aprofundeix en relacions i connexions literàries. La varietat dels estudis reunits palesa la diversitat dels usos i les funcions de la reescriptura en la literatura catalana contemporània; com la imitació estilística, l'adaptació temàtica, les transformacions bidireccionals, la traducció, la interdiscursivitat, entre d'altres. Aquest volum amplia, per la cronologia, pel corpus d'estudi i per la relació i quantitat dels estudiosos participants, el pla de recerca del darrer projecte d'investigació i apunta a la seua continuïtat, tot aportant-nos casos més enllà de 1939, com veurem tot seguit.

Francesco Ardolino ens planteja com Maragall funciona com una cremallera referencial que separa un seguit d'anàlisis i interpretacions que, molt sovint, han deixat que l'element hagiogràfic se superposés a la lectura, fins al punt que aquesta stratigrafia crítica i cumulativa ha permès que es prenguessen per bones totes les falses pistes que el poeta havia anat deixant sobre la seua obra i la seua persona. La contribució pretén traçar unes línies bàsiques sobre les qüestions metodològiques que toquen el jo, el text, la recepció i el codi en l'exegètica maragalliana.

El capítol d'Enric Balaguer fa un minuciós repàs de les principals característiques i els punts de confluència i coincidència entre la novel·la *Gegants de gel* (2015), de Joan Benesiu, i l'obra de W. G. Sebald,

com són les tècniques narratives, els recursos plàstics, el paper dels espais, i la construcció i percepció autobiogràfica.

En la seua col·laboració, Assumpció Bernal deriva el concepte de reescriptura cap a la imitació de gènere dins un espai de lliure circulació on es produeix —i defineix— el conte postmodern. A partir del corpus format pels reculls de Quim Monzó, Sergi Pàmies i Empar Moliner, s'apliquen les eines de la categorització cognitiva per descriure el model literari dominant en la narrativa catalana breu de la Postmodernitat.

L'estudi d'Àngel Cano revisa com a principis dels anys cinquanta es buscà un intent de diàleg entre els intel·lectuals catalans i els castellans, com es veu al *III Congreso de Poesía* de Santiago de Compostel·la (1954), al qual assistí Joan Fuster. S'hi analitza el procés de reescriptura entre els papers privats —un dietari inèdit fins al 1994, a més d'una carta a Vicenç Riera Llorca— i els papers públics —dos articles al *Levante* (1954) i l'entrada al *Diari 1952-1960* (1969)— per tal d'esbossar una visió detallada de com va viure aquell congrés l'assagista suecà.

La participació de Ferran Carbó enllaça directament el poema «Abendlied» de Màrius Torres amb una composició musical de Robert Schumann, del mateix títol, i alhora vincula el text també amb el poema «Harmonie du soir», de Baudelaire, vinculació enriquida amb la «Chanson d'automne», de Verlaine, com un estadi intermedi entre la connexió de partença, la peça musical romàntica, i d'arribada, el poema de l'autor lleidatà.

Al treball de Josep-Vicent Garcia i Raffi, l'obra de Ferran de Pol és revisada des de la intertextualitat i la reescriptura dels mites asteques i maies, lligada a l'experiència de l'exili mexicà i de la influència de la *Bíblia* en tota la seua narrativa publicada i inèdita; i també s'estudien les transformacions introduïdes per l'autotraducció.

El capítol d'Alfons Gregori pretén revelar els principals aspectes de la novel·la *Mecanoscrit del segon origen* de Manuel de Pedrolo a la llum de la resignificació dels hipertextos bíblics. D'aquesta manera, examina els vincles entre el discurs religiós i mític, d'una banda, i, de l'altra, la seua condició de relat postapocalíptic, per mitjà d'una anàlisi de les contradiccions que minen les lectures tradicionals del text com a forma ideològicament transgressiva.

La col·laboració de Carme Gregori Soldevila analitza dues transformacions hipertextuals de la *Ventafocs*: l'obra de teatre per a infants *La Ventafocs* (1920), de Josep M. Folch i Torres, i «El pretendent», un relat de Carles Soldevila, inclòs a *El senyoret Lluís* (1926), que passarà a titular-se «Una altra Ventafocs» quan es publiqui en el recull *Històries barcelonines* (1950), amb l'objectiu de contribuir a fixar la genealogia

i la transmissió del mite basat en el personatge, així com de conèixer l'abast i els mecanismes d'apropiació de les recreacions que en fan els dos autors.

Gonçal López-Pampló parteix del fet que l'any 1928 Carles Soldevila va publicar un breu assaig titulat *Què cal llegir?*, amb reflexions sobre la lectura i una sèrie de llistes de títols canònics, i com el 1967, el llibre es va incorporar a les *Obres completes*, sense canvis en el text, però sí en les llistes. El capítol estudia aquestes diferències des de la perspectiva de la transtextualitat i del context de publicació de cada edició.

Com mostra Jordi Malé, reescriure el text d'un altre autor pot revelar el desig d'apropar-s'hi, pràcticament d'apropiar-se'l, amb sols uns pocs canvis que deixen traslluir el nou esperit creador, el qual se sent ben a prop del qui va crear el text original. Així ho exemplifica en el cas del poema de Carles Riba que va reescriure Josep Palau i Fabre, una reescriptura per entendre la qual cal resseguir les biografies d'ambdós escriptors, tan properes i tan allunyades alhora.

Veronica Orazi analitza dues reescriptures contemporànies de la figura de Faust: el *F@ust versió 3.0* (1998) de La Fura dels Baus i *Fausto-Bal* (2009) de Comediants. La primera és una adaptació lliure del text de Goethe, concebuda per a un teatre de visió frontal, des d'una perspectiva postmoderna i tecnològica, en un intent de síntesi total; mentre que la segona és un musical transgressiu i excèntric, que reelabora el mite en clau femenina i ofereix diverses possibilitat de lectura.

Com analitza el capítol de Lluís Quintana, J. V. Foix va manifestar sovint el seu interès per la poesia trobadoresca però la seua investigació en poesia el va empenyer a acompanyar aquesta tradició amb procediments de l'avantguarda per tal d'aconseguir una nova expressió que es manifesta especialment a *Les irrealis omegues* (1949).

L'estudi de Patrizio Rigobon revisa les traduccions de l'italià fetes per Josep Pla, publicades sobretot al llibre *Itàlia i el Mediterrani* (1980). Aquestes traduccions o transposicions formals tenen també algunes característiques de les transposicions temàtiques. De fet, no tenen vida pròpia sinó que viuen dins les pàgines de Pla i gràcies a elles. En aquest sentit, fins i tot el concepte de fidelitat textual està supeditat a una idea de literatura que no és la idea pròpia de l'autor traduït, atès que estem sempre llegint el mateix Pla *sub altera specie*.

Rafael Roca fa emergir el *Glosari* que, en dos períodes de temps (1915 i 1918-1919) i a imitació del que Eugeni d'Ors publicava a *La Veu de Catalunya*, donà a la llum un escriptor valencià escassament conegut: Marià Ferrandis Agulló (1887-1924), membre de la Generació de 1909. D'aquesta manera, primer a les pàgines del setmanari *Pàtria Nova*

(1915) —que va dirigir—, i després a les columnes del diari *Las Provincias* (1918-1919), hi aparegueren un total de 73 gloses, 62 de les quals van ser signades per *Marian*, pseudònim de l'autor. L'estudi en dona compte i situa aquest nou *Glosari* valencià com a precedent important i directe del que, entre 1921 i 1929, edificà Carles Salvador.

Ramon X. Rosselló ens acosta als inicis teatrals de Josep M. Muñoz Pujol i, més concretament, a la seua peça *Antígona*, estrenada i publicada el 1967. Aquesta nova reescriptura del mite clàssic, que comptava ja amb versions catalanes anteriors, com les de Guillem Colom i de Salvador Espriu, és analitzada no només des de la consideració de la tragèdia de Sòfocles sinó també des de la seua relació amb la versió de Jean Anouilh, tot indagant en allò que l'autor va afirmar sobre que va escriure la seua peça contra la de l'autor francès.

Finalment, el capítol de Magí Sunyer s'ocupa de la hipertextualitat entre *Robinson Crusoe*, de Daniel Defoe, i *Rei de mi*, de Joan Cavallé (1994). La novel·la del narrador català no dissimula en cap moment que és un Robinson; al contrari, reivindica la inserció del text en la tradició que la novel·la de l'anglès va iniciar. Contra el que podria fer pensar el registre lúdic constant en el relat, amb l'excepció de l'epíleg, la novel·la hipertext no és una paròdia sinó una transposició en la qual té un paper fonamental la utilització de la ironia.

Esperem que el conjunt d'aquestes contribucions, vinculades d'una manera o una altra al mestratge i a la trajectòria de Vicent Simbor, siga rebut per aquest i per aquells que s'hi acosten com el merescut homenatge que els investigadors i investigadores ací aplegats hem volgut retre, com dèiem a l'inici, al professor, company i amic.

FERRAN CARBÓ - RAMON X. ROSSELLÓ

UNES QÜESTIONS DE CRÍTICA MARAGALLIANA¹

Francesco Ardolino
(*Universitat de Barcelona*)

Així, doncs, obrin els ulls àvids de novetats i mestratges a tots quants poetes d'obra reconeguda troben al món literari barceloní, siguen de la tendència que siguen: des d'un Josep Mª de Sagarra, el mestre de la cançó popular, a la poesia intel·lectualista d'un Carles Riba, acompanyat d'un Salvat-Papasseit i, fins i tot, dels mestres «eterns».

Vicent Símbor, *Els fonaments de la literatura catalana al País Valencià (1900-1939)*

1. INTRODUCCIÓ

La fase de preparació de l'edició crítica de les *Obres Completes* de Joan Maragall va durar, si fa no fa, tres lustres. Malgrat això, en el tram final tots els dubtes es van intensificar: calia tornar a decidir si posar els interrogants capgirats a començament de frase per facilitar la lectura *for dummies*; si inserir o no un guionet en l'expressió «mig riure», i segons quines condicions; o bé si un poema relativament conegut com «Rêverie» havia de saltar-se tota una tradició impresa (i apresada) per anomenar-se «Regust», segons les darreres voluntats de l'autor. I així entrem de seguida dins una qüestió candent que em servirà com a punt preliminar,

1. Vull fer constar que aquest treball s'ha beneficiat de l'ajuda del projecte d'investigació del Ministerio de Ciencia e Innovación FFI2017-86542-P titulat *La literatura de segundo grado: las relaciones hipertextuales en la literatura catalana desde el «Modernisme» hasta 1939*. Els estudiosos interessats tenen més informació sobre l'activitat del grup investigador, així com una base de dades sobre estudis d'ironia, que inclou estudis sobre relacions hipertextuals iròniques en la literatura catalana des de l'inici del segle xx fins a l'actualitat, en <<http://www.uv.es/ironialitcat>>.

una mena de prolegomen indispensable a allò que el meu títol suggereix.

Una de les bases metodològiques per a una aproximació semiòtica a la literatura ens ensenya que cal partir de la tripartició d'*intentiones: intentio auctoris, intentio operis i intentio lectoris*. Doncs bé, tots sabem la història de Virgili que, abans de morir, va demanar que cremessin l'*Eneide*, i donem-la per bona perquè, encara que fos una invenció dels historiadors llatins, tindriem molts altres exemples semblants: per no sortir de Roma, hi ha el cas de Giuseppe Gioacchino Belli, el gran poeta romanesc del segle XIX —del qual tenim un parell de sonets traduïts al català per Josep Carner (Belli 1926: 547) i poca cosa més— que es penedeix de tot el que va escriure contra el Papa i demana que els poemes incriminats siguin eliminats per a la posteritat. Naturalment, tots aquests textos anticlericals són ara entre els més apreuats de la seva producció. Però podem anar més enllà, amb un tercer exemple italià molt més problemàtic i que coneixen molt bé els estudiosos del Renaixement. Torquato Tasso torna a escriure la *Jerusalem alliberada* i la converteix en *Jerusalem conquerida*. S'hi barregen raons religioses, raons lingüístiques i bogeria de l'autor que, enmig de mil dificultats, aconsegueix portar el projecte fins al final. Doncs bé, ningú no llegeix, avui, la *Jerusalem conquerida*: a l'escola, a les antologies i, més en general, *urbi et orbi*, la gran obra de Tasso és la *Jerusalem alliberada*, de la qual, per cert, encara no existeix cap edició catalana. El que vull dir és que el concepte d'*intentio auctoris* és relatiu, i molt sovint ens trobem davant del dilema de si l'hem de respectar o no. Però hi ha un risc, que l'escola filològica —parlo de filologia *stricto sensu*, és a dir, crítica textual, ecdòtica, etc., tot recuperant l'especificitat que té el mot en la majoria dels idiomes europeus (amb excepcions que no cal especificar)— ha posat sobre la taula en aquesta darrera dècada: la presència d'una quarta *intentio*, la del curador (Italia 2013: 13-37); i un cop més, «curador» serà, per a mi, la versió catalanitzada del que és, en anglès, un *editor*. Quan intervé, aquesta nova *intentio*? Quan decideix que el poema de Maragall s'ha de dir, malgrat tot, «Rêverie». I té o no la raó? Depèn. Però no pot basar el seu discurs sobre la qualitat —això, a tot estirar, entraria dins el camp de la *intentio lectoris*. No: ha d'acollir, més aviat, un criteri quantitatiu i, si pot ser, històric; com ara que el poema ja havia aparegut i es coneixia amb aquell títol; que el canvi va ser fet només en un manuscrit enviat a un amic, *et similia*. Són excuses que invento perquè aquestes raons no les tenim i per això, en el moment d'inserir el text en les *Obres completes*, vam replegar, finalment, cap al títol menys engrescador (Maragall 2020: XXVI).

2. «TREU-TE LA CAPA QUE ET VEURÉ MÉS GRAN»

Ara bé, a partir de la qüestió de la recepció, però sota totes aquestes *intentiones*, hi ha la progressió temporal que contribueix a donar per descomptades moltes lectures fins que arriba un moment en què la crítica només parla de si mateixa; no debades, el meu discurs poua de l'apoteigma de Luigi Baldacci (1993: 83), segons el qual «la crítica, da un certo momento in poi, diventa l'arte di rovesciare l'evidenza». En conseqüència, el citacionisme esdevé circular fins a fer desaparèixer algunes observacions —per exemple, no necessitem cap remissió a nota a peu de pàgina per afirmar que Maragall era catòlic— i la innovació exegetica es converteix en l'esforç de demostrar tot el contrari del que és lògic. I se sap, per a *épater le bourgeois*, hi ha dos elements clau: el radicalisme polític i la sexualitat. Al començament he juxtaposat la *intentio auctoris* amb les raons del jo, però es tracta d'una identificació imperfecta. Ara ha vingut el moment d'especificar-la. «Always historicise», diu Jameson (2002: IX), i ens acomodarem de seguida al seu *dictum*. Maragall fa de cremallera entre la història de la literatura moderna i la contemporània (tot i que els curadors dels nous volums de la *flamboyante Història de la Literatura Catalana* hagin canviat les cartes a la taula tot etiquetant el tom dedicat al Vuit-Cents amb la fórmula «Literatura Contemporània»),² entre segle XIX i segle XX, entre el domini de Verdaguer i el de Carner: (gairebé) totes les oposicions són bones, i n'hi ha a dojo. D'altra banda, l'eix Maragall té una funció afegida: és el modernista *par excellence* sense fer mai cap declaració ideològica de pertinença. No vull entrar dins una diatriba terminològica, perquè és un debat que pertany a un altre àmbit (Ardolino 2021). Només resumiré la meva distància respecte a l'abraçada ecumènica i inclusiva que Margarida Casacuberta (2020: 21) fa del Modernisme, si bé té la prudència de fer servir, per a aquest context ampliat, el nom amb *m* mi-

2. No hauria estat malament consultar Calinescu (1987) que, respecte a la separació epistemològica entre els adjectius «modern» i «contemporani», fa unes quantes observacions que seria bo no negligir: «When was this distinction first used? We are unable to fix a date, but it seems reasonable to assume that “modern” and “contemporary” were not felt to be crucially different before the early twentieth century, when the movement that we call modernism had become fully self-conscious. It is not surprising that “modern” and “contemporary” came to be desynonymized» (86-87). No transcriu tota l'explicació, i em limito al principi històric, segons el qual «when “modern” ceased to be a synonym for “contemporary”, it became capable of performing the basic semantic functions of “modernism”, unimpeded by the potentially pejorative or vulgar associations from which the latter term had freed itself obly very recently» (85).

núscula: tots dos compartim la urgència d'un canvi de perspectiva respecte al moviment i la seva definició, però ella aposta cap a una definició molt més ampla que arribi fins a les avantguardes; jo, al contrari, opto per una restricció més concreta, que permeti identificar una tendència catalana que no sigui senzillament la suma de tots els corrents *fin de siècle*, des del Prerafaelisme al Decadentisme, des del Parnassianisme al Simbolisme, etc.

Tanmateix, en la majoria d'aquests moviments, hi ha una base comuna, aquella identificació entre vida i obra que Sanguineti (1999: 53) va titllar de «questione spinosa», i que jo defineixo obertament com un tema «antipàtic». Antipàtic, perquè ens obliga a col·locar-nos al caire de l'abisme del positivisme i perquè, per més inri, ens porta a confrontar-nos amb la lectura biogràfica —però llegiu «hagiogràfica»— que s'ha fet de Maragall al llarg de tot el segle breu. Així, doncs, formulem la pregunta: què vol dir una interpretació hagiogràfica? Vol dir, i recupero amb paraules meves una observació de Glòria Casals, que quan el cadàver de Maragall es presenta al públic amb l'hàbit franciscà, resulta difícil pensar que, si n'excloem una solució *zombie*, l'hàbit se l'hagi posat ell mateix. I mentre sobre les seves espulles es construïa el mite de l'home maragallià, el pare Miquel d'Esplugues anava eliminant *excerpta*, assenyalant *omissis omittendis* i modificant *ad usum delphini* les que coneixem com a «Notes autobiogràfiques» dels vint-i-cinc i dels cinquanta anys: tan sols avui, amb la publicació d'aquests documents en la seva integritat, arribem a copsar l'enormitat d'una operació manipuladora que va escandalitzar fins i tot Clara Noble quan es va adonar que havia viscut un quart de segle amb l'engany d'una versió que mai no havia acotat amb els originals (Maragall 2007: 27). Així, és fàcil entendre com, segons la *vulgata* crítica, el Comte Arnau esdevé el mateix poeta que es penedeix dels seus ideals anteriors (no pas de la seva vida, perquè aquesta la tractem com a impecable: pare i espòs exemplar des que coneix dona) i no ens fixarem en les raons de l'Adalaisa, que és l'únic personatge de resistència al llarg de tot aquest macropoema.

Faré una petita marrada. A l'«Escòlium», el diàleg entre el Poeta i l'Adalaisa recorre el camí marcat per Dante-*actor* i la Francesca al cant V de l'Infern. Al temps de Maragall, tots els lectors estaven convençuts que Dante-*auctor* era solidari amb el personatge i la seva història, però aquesta interpretació s'ha esquarterat arran de l'anàlisi dels errors exegetics que reproduceix la Francesca, víctima de la pròpia assimilació acrítica de la literatura amorosa de l'època (Santagata 1997: 131). Maragall també ho creu i, com a *auctor*, ens mostra una Adalaisa que, dins el territori de la lògica, té totes les raons de la seva part. Les res-

postes del Poeta-actor són evanescents, pronunciades *ex cathedra* i sense convicció, i qualsevol lector del poema s'identificarà amb el díptic final de l'Adalaisa: «I si ta poesia no pot tant, / si no em pots tornar al món, calla i acaba». Però quina resposta és «la poesia tot just ha començat / i és plena de virtuts inconegudes»? Bonica i esperançadora, certament, però absurda en la situació narrativa en què és inserida; i, per si no n'hi hagués prou, aquesta insubstancialitat la subratlla la fórmula paternalista introductòria, del tot fora de lloc: «Adalaisa, Adalaisa, per pietat, / al temps hi ha encara coses no sabudes». Són argumentacions massa febles per considerar-se creïbles. I llavors què?, hem de fer nostres les posicions de l'Adalaisa, i acceptar el fet que Maragall ens auguri un món fet d'«orgías y destajos / y locuras y placeres / borracheras y mujeres / por arriba y por abajo», com el que presentava, en plena joventut, en la carta a l'amic Lloret del 1r de juliol de 1885 (Maragall 2007: 74)? No, evidentment no. Fins i tot ell es retreia del programa amb un anticlímax decebedor davant de la imaginada sorpresa de l'amic: «Mas yo te contestaré / que esto es tan solo un decir» (74). El que sí que és lícit propugnar és una lectura en què aquests personatges puguin representar, de manera petrarquesca, els fragments de l'ànima maragalliana. Deixem dir, a Maragall, la frase «El comte Arnau, *c'est moi*», però només després d'haver acceptat que el «comte Arnau» no és, aquí, un personatge, sinó el conjunt de les tres (o quatre) parts del poema. És una cosa que ja hem albirat davant la *Nausica*, on topem amb un Maragall *en travesti* quan la veu de la noia deuteranagonista presenta les instàncies de l'autor (Ardolino 2012: 108-114; Grau 2018: 14; Cornudella 2018: 43); i tanmateix, el protagonista masculí és Ulisses i ell també representa les mateixes reivindicacions. Perquè això entra dins una categoria de *mise au point* metodològica; i la recepció del passat, que ara ens pot semblar parcialment equivocada perquè era condicionada per una censura ideològica, encara no posa a risc una interpretació global de la producció maragalliana.

3. «I AIXÍ SEMPRE A LA VENTURA / SENS SABER SI LLIGA O NO»

Ara dirigim-nos cap a un exemple molt més inquietant de *misreading* per veure a quin desastre exegetíc pot portar un plantejament inicial erroni o desviat. Agafem *Visions & Cants*, que és de l'any 1900, i centrem-nos en la «La fi del Serrallonga», que en clou la primera secció. Al poema, relativament llarg, el bandoler confessa els seus pecats, el dia abans de pujar al patíbul. L'estructura dialògica és fortament dramàtic-

Reescriure. Escriure sobre o a partir d'allò ja escrit. Una mirada reflectida, retornada. La literatura sempre s'ha nodrit de la tradició anterior i ha aprofitat o revisitat textos, obres i autors que van apuntar un camí que de nou es reprèn. Així, la reescriptura es converteix en un aspecte important en l'evolució literària; es troba present en totes les literatures i entre totes les literatures. De fet, tant la hipertextualitat com les altres formes de transtextualitat són especialment rellevants en la configuració de la producció contemporània.

Aquest volum rastreja i aprofundeix en relacions i connexions literàries. La varietat dels estudis reunits palesa la diversitat dels usos i les funcions d'aquestes vinculacions en la literatura catalana del segle xx. En el mateix període s'ha centrat la trajectòria de Vicent Simbor, al qual es dedica aquesta monografia, esdevinguda un homenatge d'investigadors que han compartit amb ell experiències i interessos de recerca.

TEXTOS I ESTUDIS DE CULTURA CATALANA

Publicacions de l'Abadia de Montserrat